

BELEIDSVISIE EN HANDREIKINGEN T.A.V. SEKSUEEL MISBRUIK

INLEIDING

In de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking wordt tegenwoordig veel aandacht gevraagd voor seksueel misbruik.

Terecht, omdat is gebleken dat seksueel misbruik van mensen met een verstandelijke beperking, zowel in Nederland als daarbuiten, een omvang kent die tot voor kort sterk onderschat werd. Terecht ook, omdat deze mensen extra kwetsbaar zijn, o.a. vanwege de afhankelijkheidsrelatie tussen medewerkers en cliënten, de moeite om te communiceren, het verschil in niveau tussen lichamelijke en emotionele ontwikkeling en beïnvloedbaarheid, die maken dat zij makkelijk bang te maken of te intimideren zijn.

De gedachte aan seksueel misbruik van mensen met een verstandelijke beperking roept bij veel mensen gevoelens op van boosheid, walging, verwarring en ongeloof. Deze emoties maken het moeilijk om goed om te gaan met vermoedens van seksueel misbruik.

Doel van deze notitie is drievoudig:

- Medewerkers van Stichting Arduin nadrukkelijk de kwetsbaarheid van de cliënten die aan de zorg van Arduin zijn toevertrouwd onder de aandacht te brengen. Een kwetsbaarheid die onder bepaalde omstandigheden tot seksueel misbruik kan leiden.
- Medewerkers van Arduin attent te maken op mogelijke signalen van (dreigend) misbruik.
- Medewerkers van Arduin handvatten geven voor het handelen in situaties dat men seksueel misbruik vermoedt of constateert.

WAT IS SEKSUEEL MISBRUIK?

Onder seksueel misbruik van mensen met een verstandelijke beperking wordt verstaan: 'Het seksueel contact dat plaatsvindt met mensen met een verstandelijke beperking tegen hun wil (hoe dan ook geuit) of in een relatie die gekenmerkt wordt door afhankelijkheid en machtsongelijkheid'.

Hierbij dient er aandacht te zijn dat men signalen, uitlatingen en uitspraken van mensen (met een verstandelijk beperking) zeer serieus moet nemen, maar niet altijd letterlijk. Soms komen de signalen pas later naar buiten of wordt over een eerdere, waar gebeurde, situatie later op 'verwrongen' manier gesproken. Als men uitspraken dan letterlijk neemt, dreigt men de cliënt niet serieus te nemen, omdat het verhaal letterlijk niet klopt, terwijl er feitelijk wel degelijk iets gebeurd is!

Een aantal voorbeelden van seksueel misbruik in afhankelijkheid- en machtsongelijkheidsituaties t.a.v. cliënten zijn de volgende:

- seksueel getinte opmerkingen en insinuaties;
- vragen stellen (vaak in detail) over het seksleven van de cliënt, bijvoorbeeld over masturbatie, frequenties en vormen van vrijen;
- een seksueel/erotisch geladen sfeer scheppen;
- zonder aanwijsbare noodzaak de cliënt vragen zich (geheel) te ontkleden;
- de cliënt op een niet-functionele manier bekijken, waarbij de ogen vooral gericht zijn op de geslachtskenmerken;
- seksuele toenadering zoeken, de cliënt voorstellen een seksueel contact aan te gaan;
- ongewenste aanrakingen, bijvoorbeeld betasten of strelen van de borsten en/of de geslachtsorganen, de cliënt zoenen;

- initiatief nemen tot geslachtsgemeenschap;
- met seksueel gedrag ingaan op verliefde gevoelens, seksuele verlangens of fantasieën van de cliënt;
- een seksuele relatie met een cliënt aangaan;
- aanranding;
- verkrachting, bijvoorbeeld onder verdoving of hypnose; oraal genitaal contact afdwingen;
- masturberen in het bijzijn van de cliënt of de cliënt dwingen tot masturbatie;
- exhibitioneren.

Wanneer is er sprake van een vermoeden van seksueel misbruik?

- als iemand zichzelf als slachtoffer ervaart;
- als iemand zich geen slachtoffer voelt, maar als de omgeving ziet dat er sprake is van een ongelijkwaardigheid in het contact, waarbij er lichamelijke en/of psychische schade (of kans daarop) aanwezig is. Loverboys, die jonge meisjes proberen te ronselen voor prostitutie bijvoorbeeld;
- als er directe of indirecte signalen van seksueel misbruik door de omgeving van een cliënt worden omschreven;
- seksuele contacten in afhankelijkheidsrelaties (bijvoorbeeld arts-client, medewerker-client, vrijwilliger-client, taxichauffeur-client) zijn tevens strafbaar.

Seksueel misbruik kan gepleegd worden door:

- hulpverleners;
- familie;
- andere mensen met een verstandelijke beperking, al dan niet cliënt van Arduin;
- andere onbekenden.

Een pleger maakt misbruik van zijn macht ten opzichte van het slachtoffer.

VISIE

SEKSUEEL MISBRUIK MOET STOPPEN

Seksueel misbruik is een maatschappelijke realiteit en komt voor in alle situaties waarin mensen met elkaar omgaan, zeker als er sprake is van een zekere machtsongelijkheid. Juist in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking worden organisaties en medewerkers geconfronteerd met seksueel misbruik. Een belangrijke voorwaarde om seksueel misbruik te kunnen signaleren en te stoppen, is een open klimaat en positieve houding ten aanzien van seksualiteit in de organisatie. Daarnaast is een concreet beleid met richtlijnen en omgangsvormen van belang. Dit beleid moet niet alleen bekend zijn bij de medewerkers, maar ook bij de cliënt en/of zijn wettelijk vertegenwoordiger(s).

Seksueel misbruik is een strafbaar feit en dwingt Stichting Arduin hier met de grootst mogelijke zorgvuldigheid mee om te gaan, ook indien het een vermoeden betreft.

Iedereen die zich slachtoffer voelt, moet op basis daarvan erkenning krijgen en bij de hulpverlening terecht kunnen. Deze definitie voorkomt dat de hulpverlening beoordeelt of er wel of geen seksueel misbruik heeft plaatsgevonden. Hulpverleners zijn geen waarheidszoekers, maar behoren hun cliënten te ondersteunen in hun belevingen en hulpvragen. Politie en justitie kunnen als enigen de waarheid opsporen.

Seksueel misbruik, of een vermoeden daarvan, is zelden te bewijzen. Bij een inbraak zijn er meestal sporen van braak, bij een moord is er een lichaam, maar bij seksueel misbruik moeten veel slachtoffers het doen zonder direct bewijs. Niet iedereen weet raad met een dergelijk ernstig vergrijp, zeker niet als de vermoedelijke plegger een bekende is.

Het is een onbewuste menselijke reactie om schokkende mededelingen van ons af te houden: de schok verwart, maakt angstig en machteloos. Al deze gevoelens vermijden we het liefst, zeker als we niet weten wat we moeten doen. Veel vragen en mythes komen onmiddellijk naar voren: 'Is het wel waar?', 'Dat kan niet gebeurd zijn!', 'Verzint ze het niet?', 'Mensen met verstandelijke beperkingen fantaseren vaak ... dus kan dat nou wel?'. Daarnaast, zo blijkt in de praktijk, zijn er vele visies op seksueel misbruik en seksuele intimidatie.

Veel hulpverleners raken bij vermoedens van seksueel misbruik dan ook verstrikt in hun loyaliteit, hun ongeloof en hun beeldvorming over seksueel misbruik en hierdoor komen de 'believers' en de 'non-believers' tegenover elkaar te staan. Deze splijting kan zich voordoen in alle geledingen van een organisatie en berust, naast loyaliteit en iemand wel of niet geloven, op het feit dat de hulpverlening zich te veel laat leiden door het willen weten van de waarheid.

HANDREIKINGEN T.A.V. SEKSUEEL MISBRUIK

In deze handreikingen wordt aangegeven hoe medewerkers van Stichting Arduin dienen te handelen bij een vermoeden van of bij aantoonbaar seksueel misbruik van een cliënt. Men is hieraan gehouden en zal geen stappen ondernemen buiten deze handreikingen om.

Vertrouwensregeling

In geval van een vermoeden van seksueel misbruik, bij problemen rond bejegening of onvrede op het vlak van intimiteit of seksualiteit, kan er altijd contact gezocht worden met de door de Raad van Bestuur aangewezen vertrouwenspersoon. Zowel cliënten, familie of naastbetrokkenen, medewerkers, als vrijwilligers, kunnen met haar contact opnemen. Er wordt hierbij niet van de melder verwacht dat hij/zij al een consistent of gearticuleerd verhaal heeft. Alle onvrede kan aanleiding zijn tot overleg met de vertrouwensfunctionaris. Deze is altijd te bereiken via het directiesecretariaat in Middelburg (0118- 43 45 01 of 02). De vertrouwenspersoon zal op grond van de gegevens de betrokkenen bijstaan bij eventueel te nemen vervolgstappen.

Hoe te handelen bij vermoedens van seksueel misbruik

Van een vermoeden van seksueel misbruik dient **altijd** melding gemaakt te worden aan orthopedagoog en manager. Melden in de organisatie is niet hetzelfde als beschuldigen. Melden in de organisatie betekent niets meer of niets minder dan: 'Ik heb signalen of vermoedens van een strafbaar feit, ik moet niet alleen een afweging maken of dit signaal wel of niet wat betekent, kijk met me mee.'

Als iemand een vermoeden heeft omtrent seksueel misbruik, is het belangrijk om na te gaan hoe dat vermoeden is ontstaan. De eigen intuïtie kan onderzocht worden doordat men zich afvraagt wanneer men ongerust werd, waardoor men ongerust werd, wat er is gebeurd en/of welke dingen zijn opgevallen.

De volgende stap is het invullen van een vragenformulier, zoals bijgevoegd in bijlage I, om de problematiek zo goed mogelijk in kaart te brengen. Dit invullen kan geschieden met hulp van de coach en/of de vertrouwenspersoon, mede aan de hand van de bij deze handreikingen horende signalenlijst, bijgevoegd in bijlage II. Dit vragenformulier staat op Extranet en is te verkrijgen bij het Servicepunt van Arduin (in het Service Center) te Middelburg.

Waarom verplichte melding van vermoedens van seksueel misbruik.

Het vermoeden van seksueel misbruik komt meestal bij de hulpverlener naar voren. Zowel door spontane onthullingen (als iemand daadwerkelijk zegt dat hij/zij misbruikt wordt), als door directe of indirecte signalen (medische, gedrag en gezinssignalen), kunnen vermoedens van seksueel misbruik ontstaan.

Een vermoeden van seksueel misbruik geeft altijd reden om verder te onderzoeken. Als hulpverleners weten we nooit of het vermoeden op waarheid berust of niet. Alleen de politie kan de waarheid vinden. Dit neemt niet weg dat de hulpverleners alles in het werk moeten stellen om een vermoeden van seksueel misbruik te onderzoeken volgens het protocol. De kleinste signalen kunnen soms wijzen op een ernstig strafbaar feit. Het is van te voren nooit duidelijk of het vage vermoeden na verder onderzoek (door politie en justitie) wijst op een delict.

Om signalen niet te laten liggen (je weet nooit welk strafbaar feit achter het signaal schuilt) helpt het protocol om op een discrete manier het signaal te onderzoeken. Ook de VGN wijst erop dat ieder vermoeden of ieder signaal grondig moet worden onderzocht.

Het is van het grootste belang om vermoedens van strafbare feiten onmiddellijk te melden. Niet melden en zelf tot acties overgaan (bespreken met teamgenoten of familie etc.) kan de

eventuele rechtsgang belemmeren. Bovendien is discretie bij vermoeden van seksueel misbruik vereist. Melden voorkomt dat er met teveel mensen gesproken wordt over het vermoedelijk misbruik. Het door de manager ingeroepen Calamiteitenteam vrijwaart de individuele medewerker van een eventuele druk en verantwoordelijkheid. Ook het Calamiteitenteam doet niet aan waarheidsvinding. Het Calamiteitenteam werkt onder verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur. Het Calamiteitenteam adviseert de Raad van Bestuur en coördineert de acties.

Ook al leidt de melding van een vermoeden niet tot verder onderzoek of kan er na politieonderzoek niet worden bewezen dat er een strafbaar feit heeft plaatsgevonden, dan nog is de melding altijd conform het protocol en heeft de melder altijd zorgvuldig gehandeld.

CALAMITEITENTEAM

Bij een vermoeden van seksueel misbruik formeert de Raad van Bestuur een Calamiteitenteam, onder leiding van de manager Inhoudelijke Ondersteuning. In dit team hebben verder zitting de betreffende lijnmanager, coach, orthopedagoog en persoonlijk assistent. Het is de bedoeling dat dit team direct actie onderneemt in het uitvoering geven aan de afspraken uit dit protocol en hierover de Raad van Bestuur voortdurend op de hoogte houdt. Vanuit dit team zal één vaste persoon de contacten onderhouden met de ouders/wettelijk vertegenwoordiger. Met name zal hier ook de voortgang, vastlegging en communicatie tussen alle betrokkenen gecoördineerd worden. Het Calamiteitenteam coördineert (met de orthopedagoog/psycholoog als inhoudelijk verantwoordelijke) het ontwikkelen van een op de cliënt toegesneden ondersteuning- en behandelingsplan, zowel waar het slachtoffers als waar het plegers betreft.

Voor het opstellen hiervan wordt, naast de gegevens van de cliënt, ook de specifieke omgevingsituatie van de cliënt of zijn ouders/wettelijk vertegenwoordiger betrokken.

De eerste actie die het Calamiteitenteam (meestal) zal inzetten is het laten uitvoeren van een **taxatiegesprek**. Dit gesprek is een vorm van diagnostiek en anticipeert op een eventueel verhoor bij de politie. Bij Stichting Arduin zijn speciaal getrainde orthopedagogen en psychologen die deze gesprekken kunnen voeren. Zij maken een verslag van het gesprek, maar onthouden zich van een oordeel. Wel kunnen zij de beeldvorming van de cliënt en het verhaal van de cliënt in samenhang beschrijven.

De taxatiegesprekken worden alleen ingezet als een spontane onthulling van seksueel misbruik niet helder is. Wanneer het vermoeden van seksueel misbruik duidelijk is, (wanneer er sprake is van aanranding en/of verkrachting of wanneer er sprake is van een seksuele relatie van een cliënt in een afhankelijkheidsrelatie) hoeft er geen taxatiegesprek gevoerd te worden.

Het taxatiegesprek is de basis voor de afweging om wel of geen waarheidsvinding door de politie in te zetten. Over het algemeen kan gesteld worden dat vermoedens van strafbare feiten alleen op waarheid kunnen worden onderzocht door de politie. Elke cliënt heeft het recht om wel of geen aangifte of melding bij de politie te doen. Ook ouders/wettelijk vertegenwoordigers kunnen namens de cliënt aangifte of melding bij de politie doen. Stichting Arduin volgt de cliënt en zijn/haar ouders/wettelijk vertegenwoordigers, maar heeft als uitgangspunt dat er vanuit de organisatie altijd overleg plaatsvindt met de politie, als er na het taxatiegesprek het vermoeden van een strafbaar feit blijft bestaan. Wanneer de vermoedelijke pleger een medewerker van Stichting Arduin is, zal er altijd aangifte bij de politie worden gedaan.

Na afloop van een procedure rondom (een vermoeden van) seksueel misbruik wordt de gevolgde procedure geëvalueerd; het Calamiteitenteam draagt zorg voor deze evaluatie.

ALGEMENE RICHTLIJNEN BIJ AANTOONBAAR OF VERMOEDEN VAN SEKSUEEL MISBRUIK

MELDING EN INFORMATIE

01. Van aantoonbaar of vermoeden van seksueel misbruik dient altijd binnen 24 uur melding te worden gemaakt aan de orthopedagoog en manager. Dit betekent dat er geen geheimhouding aan de cliënt beloofd kan worden. De manager informeert de Raad van Bestuur.
02. De Raad van Bestuur formeert een Calamiteitenteam onder leiding van de manager Inhoudelijke Ondersteuning.
03. Degene aan wie het aantoonbaar of vermoeden van seksueel misbruik wordt gemeld, draagt er zorg voor, dat de melding zo zorgvuldig mogelijk schriftelijk wordt gedocumenteerd. Bij voorkeur geschiedt de schriftelijke vastlegging door de melder zelf.
04. De Raad van Bestuur zal bepalen of en hoe andere medewerkers en cliënten ingelicht dienen te worden. Bescherming van de privacy van het slachtoffer en de pleger of vermoedelijke pleger staat daarbij voorop.

OPVANG EN ONDERSTEUNING

01. Bij aantoonbaar of vermoeden van seksueel misbruik dient de opvang van het slachtoffer, de misbruikte cliënt, de eerste aandacht te krijgen. Voor deze opvang van cliëntslachtoffers maakt de orthopedagoog/psycholoog een ondersteuning-/behandelplan met aandacht voor zowel de korte termijn, als voor de langere termijn. Uiteraard speelt de persoonlijk assistent hierin eveneens een belangrijke rol. Indien er een zeer gegrond vermoeden is of aantoonbaar sprake is geweest van geslachtsverkeer, dienen de eventuele risico's hiervan (seksueel overdraagbare aandoeningen, zwangerschap) uitdrukkelijk door de huisarts besproken te worden met de cliënt en eventueel zijn/haar ouders/wettelijk vertegenwoordigers, evenals mogelijk te treffen maatregelen. Er zal ook aandacht voor zijn dat het slachtoffer niet in zijn/haar dagelijkse leefsituatie onnodig geconfronteerd wordt met de pleger.
02. Indien de pleger of vermoedelijke pleger een andere cliënt van de Stichting Arduin is, wordt ook de ondersteuning van deze persoon geregeld.
03. Overleg met de ouders/wettelijk vertegenwoordigers is noodzakelijk, tenzij dit door de orthopedagoog en manager, in overleg met de persoonlijk assistent, voor de cliënt schadelijk wordt geacht.

MELDING EN INFORMATIE EXTERN

01. De Raad van Bestuur, c.q. de manager, meldt in principe het aantoonbaar of vermoeden van seksueel misbruik onmiddellijk bij de politie. Indien de cliënt mondig en bekwaam is doet hij/zij zelf, ondersteund door zijn/haar persoonlijk assistent, aangifte bij de politie. Hierbij geldt als criterium o.a. de vraag of zijn/haar verhaal letterlijk genomen kan worden. Indien dit niet het geval is, kan de politie namelijk een videoverhoor overwegen. Zeker indien de verdachte een niet verstandelijk beperkte persoon betreft, wordt door de politie studio-/videoverhoor aanbevolen.
02. De Raad van Bestuur, c.q. de manager, informeert de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.
03. De Raad van Bestuur stelt de ouders/wettelijk vertegenwoordigers van het slachtoffer en eventueel van de pleger op de hoogte van de melding aan de Geneeskundige Inspectie en de Officier van Justitie.
04. Meldingen in de avonduren en in de weekend worden gemeld aan de dienstdoende orthopedagoog. Deze overlegt met de dienstdoende manager. Dan wordt er beoordeeld of er bij actueel misbruik en als cliënt niet veilig is, eerst een

taxatiegesprek zal moeten worden gehouden of dat er direct aangifte bij de politie wordt gedaan. Bij zeer urgente zaken (zaken die niet kunnen wachten tot de andere dag of tot na het weekend), indien de spontane onthulling niet helder is en cliënt niet veilig is, wordt op hun advies een orthopedagoog ingeschakeld die een taxatiegesprek kan voeren. Bij minder urgente zaken (als cliënt tijdens de avond of het weekend veilig is), kan de melding de andere dag of na het weekend in behandeling genomen worden.

ERNSTIGE ACUTE SITUATIE

01. In een ernstige acute situatie van seksueel misbruik (verkrachting) wordt door de aanwezige hiërarchisch hoogst leidinggevende (manager/Raad van Bestuur en buiten kantooruren de manager van dienst), acuut aangifte of melding gedaan bij de politie.
02. De Raad van Bestuur wordt bij afwezigheid z.s.m. op de hoogte gesteld.
03. Sporen op de huid en kleren worden zo goed mogelijk verzekerd. De cliënt wordt niet gewassen en kleding wordt niet gewassen etc.
04. Bij politieverhoor van de cliënt dient een voor hem/haar vertrouwd persoon aanwezig te zijn. Dit dient overigens het liefst plaats te vinden in een voor de cliënt vertrouwde omgeving. Uiteraard dienen hierin de richtlijnen van de politie gevolgd te worden.

VERSLAGLEGGING

01. Het Calamiteitenteam is verantwoordelijk voor een systematische verslaglegging van de melding, de genomen stappen in informatie en ondersteuning, de waarneembare effecten van het misbruik op de cliënt, de specifieke aanpassingen van het persoonlijk plan en de verslaglegging van de resultaten in een afzonderlijk verslag. De manager kan andere medewerkers houden aan het ter beschikking stellen van de hiervoor noodzakelijke gegevens.
02. Het verslag mag zich niet in de woning, in de dagbestedingseenheid of in het bedrijf bevinden, doch dient bewaard te worden in een afgesloten deel van het archief Raad van Bestuur.
03. In het personeelsdossier worden de in een gesprek uitgesproken vermoedens vastgelegd, in een gesloten enveloppe.

SPECIFIEKE RICHTLIJNEN BIJ SEKSUEEL MISBRUIK DOOR EEN MEDEWERKER

01. Seksueel contact tussen een cliënt en een medewerker is, ongeacht de beleving van de cliënt, nooit toegestaan.
02. Seksueel contact wordt geacht seksueel misbruik te zijn. Bij constatering hiervan volgen disciplinaire maatregelen. Er wordt altijd aangifte gedaan bij de politie en in de regel wordt de arbeidsovereenkomst met betrokken werknemer beëindigd om dringende reden (ontslag op staande voet).
03. Bij verdenking van seksueel misbruik wordt melding gemaakt bij de politie en is het verdere onderzoek dan ook in handen van justitie. De manager zal, hangende het verdere onderzoek, de Raad van Bestuur adviseren omtrent de te nemen maatregelen, waarbij eventuele schorsing respectievelijk op non-actiefstelling overwogen wordt.
04. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Gezondheid.

SPECIFIEKE RICHTLIJNEN BIJ SEKSUEEL MISBRUIK DOOR EEN ANDERE CLIËNT

01. De seksueel misbruikte cliënt dient te worden beschermd tegen herhaling van seksueel misbruik.
02. De ouders/wettelijk vertegenwoordigers van zowel de misbruikte cliënt, als de pleger worden ingelicht.

03. Begeleiding en hulpverlening aan de vermoedelijke pleger: in het belang van het onderzoek is het belangrijk dat de vermoedelijke pleger en het vermoedelijke slachtoffer hangende het onderzoek geen contact met elkaar hebben. Het is dan ook van belang dat zij, indien zij bij elkaar in één woning wonen, uit elkaar gaan wonen. De vermoedelijke pleger zal in een dergelijke situatie verhuizen, aangezien het vermoedelijke slachtoffer (als het misbruik daadwerkelijk heeft plaatsgevonden) niet voor zijn/haar daad gestraft kan worden. Arduin heeft voor een eventuele behandeling van de verdachte een behandelingsplicht. De orthopedagoog en persoonlijk assistent zijn, met ondersteuning van het Calamiteitenteam, verantwoordelijk voor de begeleiding van de vermoedelijke pleger. Belangrijk is dat de ondersteuningsvraag van de cliënt duidelijk wordt door een goede beeldvorming/diagnostiek.
04. Per situatie moet overwogen worden of en in welke fase van het plan van aanpak een (confrontatie) gesprek met de mogelijke pleger plaats zal (moeten) vinden en wie dit gesprek zal voeren. Indien er aangifte bij de politie wordt gedaan, is het zaak dat er niet met de pleger over het vermoedelijke delict gesproken wordt. Uiteraard wordt hem wel meegedeeld dat er een klacht over hem is binnengekomen en dat hij daarom gaat verhuizen. Nazorg en een goede bejegening van deze cliënt en diens ouders/wettelijk vertegenwoordigers hoort bij de hulpverleningsrol van Stichting Arduin.
05. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

SPECIFIEKE RICHTLIJNEN BIJ SEKSUEEL MISBRUIK DOOR EEN FAMILIELID/BEKENDE

01. Voor opvang, ondersteuning en het opstellen van een ondersteuning- en behandelingsplan vormt de familierelatie c.q. de vertrouwensrelatie een specifiek aandachtspunt.
02. Bij seksueel misbruik van een cliënt door een familielid of bekende meldt de Raad van Bestuur dit in de regel bij de politie, tenzij uit het ondersteuning-/behandelplan blijkt dat dit absoluut niet in het belang is van de cliënt.
03. Het beleid naar de pleger c.q. overige familie wordt ontwikkeld door de orthopedagoog in overleg met de Raad van Bestuur.
04. In het algemeen zal het ondersteuning-/behandelplan niet aan de (vermoedelijke) pleger van het seksueel misbruik worden voorgelegd.
05. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

SPECIFIEKE RICHTLIJNEN BIJ SEKSUEEL MISBRUIK DOOR EEN BUITENSTAANDER/VREEMDE

01. De Raad van Bestuur doet aangifte bij de politie, ongeacht het feit of de cliënt, diens ouders/wettelijk vertegenwoordigers zelf aangifte doen.
02. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

ALGEMENE RICHTLIJNEN TEN BEHOEVE VAN MELDING DOOR EEN CLIËNT

01. De medewerker bij wie een cliënt melding doet van aantoonbaar of vermoeden van seksueel misbruik, doet melding aan de manager, welke vervolgens handelt conform de voorgaande handreikingen.
02. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

ALGEMENE RICHTLIJNEN BIJ MELDING DOOR OUDERS/WETTELIJK VERTEGENWOORDIGERS

01. De medewerker bij wie ouders/wettelijk vertegenwoordigers aantoonbaar of vermoeden van seksueel misbruik melden, doet melding aan de manager, welke vervolgens namens de organisatie met hen contact opneemt.
02. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

01. OM WIE GAAT HET?

Initialen of voornaam

Vrouw/Man

Geboortedatum/leeftijd

Is er sprake van onder curatele stelling/mentorschap?

Woning

Bedrijf/dagbesteding

Gaat het om een (vermoedelijke) pleger of slachtoffer?

02. ACHTERGRONDINFORMATIE

Is er relevante informatie te geven over:

- frequentie contact thuismilieu
- vrijetijdsbesteding
- medicijngebruik, zo ja welk
- (vaste) relatie/partner
- Vorige woonsituatie
- Vorige dagbesteding

03. HOE IS HET VERMOEDEN VAN SEKSUEEL MISBRUIK ONTSTAAN?

Wie heeft het vermoeden het eerst gekregen? Licht dit toe.

Met wie is dit vermoeden binnen de organisatie besproken en wat was hiervan het resultaat?

04. GAAT HET HIERBIJ OM MISBRUIK IN HET VERLEDEN OF OM ACTUEEL MISBRUIK?**05. BESCHRIJF ZO CONCREET MOGELIJK WAAR DE VERMOEDENS OP GEBASEERD ZIJN.****06. WELKE SIGNALLEN ZIJN JE OPGEVALLEN (SIGNALENLIJST)?****07. IS HET MOGELIJK IETS TE ZEGGEN OVER:**

- waar het seksueel misbruik heeft plaatsgevonden
- hoe vaak seksueel misbruik heeft plaatsgevonden
- hoe lang er sprake is (geweest) van seksueel misbruik

08. GEEF RELEVANTE INFORMATIE OVER DE CLIËNT. DENK HIERBIJ AAN:

- gedrag
- betrouwbaarheid van uitlatingen
- thuismilieu
- vroeger (seksueel) geweld

09. WIE ZIJN OP DE HOOGTE VAN HET (VERMOEDEN) VAN SEKSUEEL MISBRUIK?**10. VAN WIE KAN DE CLIËNT STEUN VERWACHTEN?****11. HEB JE NOG RELEVANTE, AANVULLENDE INFORMATIE?**

Wil je deze aan de vragenlijst toevoegen. Te denken valt aan verslagen, tekeningen, rapportages.

Datum:

Ingevuld door:

(Naam en functie)

Onderstaande signalen kunnen wijzen op seksueel misbruik.

Belangrijk is dat genoemde signalen nooit zonder meer tot de conclusie mogen leiden dat er sprake is van seksueel misbruik.

01. DE SIGNALLEN HEBBEN BETREKKING OP KINDEREN EN OP VOLWASSENEN

A. Inhoudelijk verwijzende signalen

Inhoudelijk verwijzende signalen zijn verschijnselen die verwijzen naar niet bij de ontwikkeling passende ervaringen met seksualiteit. Deze signalen moeten, zeker in combinatie, aanleiding geven tot een ernstig vermoeden van seksueel misbruik.

Inhoudelijk verwijzende lichamelijke (klinische) signalen:

1. Verwondingen, zwellingen, bloeduitstortingen aan of rond de genitaliën
2. Verwondingen, bloeduitstortingen aan borsten, billen, onderbuik of (binnenzijde) van bovenbenen
3. Vreemde voorwerpen in genitale, rectale of urethrale openingen
4. Abnormale verwijding van urethrale, vaginale of rectale openingen
5. Sperma in de vagina of het rectum
6. Ziekten die door seksueel contact (kunnen) worden overgebracht: geslachtsziekten, herpes, aids, candida, thrichomonas
7. Zwangerschap

Inhoudelijk verwijzende psychosomatische signalen:

1. Pijn in de onderbuik
2. Pijn in de bovenbenen

Inhoudelijk verwijzende gedragssignalen:

1. Zinspelingen op seksuele activiteiten
2. Herhaaldelijk en niet bij de ontwikkeling passende spelletjes met leeftijdgenoten, speelgoed of zichzelf
3. Excessieve masturbatie
4. Seksueel agressief gedrag ten opzichte van anderen
5. Gedetailleerde en niet bij de ontwikkeling passende kennis van seksueel gedrag
6. Excessieve belangstelling voor seksuele zaken/veel vragen over seksualiteit/relatievorming/misbruik
7. Sterk seksueel wervend gedrag ten opzichte van mannen
8. Veel losse seksuele contacten (promiscuïteit)
9. Herhaaldelijk slachtoffer zijn van (seksueel) geweld
10. Buitengewone angst voor mannen (in geval van mannelijke verdachte)
11. Angst voor aanraken
12. Zichzelf vies vinden
13. Stijf of niet durven bewegen
14. Niet op de rug durven liggen
15. "Nieuw" seksueel gedrag

B. Specifieke signalen

Specifieke signalen zijn verschijnselen die verwijzen naar niet bij de ontwikkeling passende ervaringen met seksualiteit en wel zo vaak voorkomen bij seksueel misbruikte mensen dat ze, zeker in combinatie, aanleiding moeten geven tot een vermoeden van seksueel misbruik.

Specifieke (psycho) somatische signalen:

1. Aanhoudende buikpijn
2. Eetproblemen (anorexia, obesitas, boulimia)
3. Lichamelijke kwetsuren (verwondingen, littekens) die kunnen wijzen op zelfverwonding of poging(en) tot zelfdoding.

Specifieke gedragssignalen:

1. Negatief zelfbeeld (gevoelens van minderwaardigheid)
2. Schuld- en schaamtegevoelens
3. Splitsing van gevoel en verstand
4. Niet durven genieten
5. Gebrek aan vertrouwen, met name ten opzichte van mensen die voor de persoon belangrijk zijn
6. Niet deelnemen aan sociale activiteiten
7. Plotselinge terugval in prestaties
8. Weglopen
9. Depressie(ve) gevoelens
10. Zelfverwonding
11. Zelfmoordgevoelens en zelfmoord(pogingen)
12. Prostitutie
13. Mishandelen/martelen van kinderen/mensen/dieren
14. Onverklaarbare, plotselinge gedragsveranderingen op welk gebied dan ook
15. Geen vertrouwen in mannen en toch een afhankelijke opstelling van hen

C. Algemene signalen

Algemene signalen zijn verschijnselen die (veel) voorkomen bij seksueel misbruikte mensen, maar ook bij mensen met andere problemen. In het algemeen wijzen deze verschijnselen op spanning en gevoelens van onveiligheid en angst bij de betrokkene.

Algemene (psycho)somatische signalen:

1. Slaapproblemen (slapeloosheid, nachtmerries)
2. Ademhalingsproblemen (hoge, benauwde ademhaling, luchthappen, hyperventilatie, astma)
3. Acute hysterische symptomen (bijvoorbeeld verlammingen, gevoelloosheid, niet willen praten, zien of horen)
4. Hoofdpijn
5. Blaas - urinewegproblemen
6. Huidaandoeningen (eczeem, jeuk, haaruitval)

Algemene gedragssignalen

1. Extreem meegaand gedrag
2. Acting-out, agressief gedrag
3. Angsten en fobieën
4. Zindelijkheidsproblemen (enuresis en encopresis)
5. Kleverig gedrag
6. Regressief gedrag
7. Plotselinge veranderingen in inter persoonlijke relaties
8. Sterke en of snelle stemmingsveranderingen
9. Teruggetrokkenheid
10. Hyperactiviteit
11. Spijbelen van werk/dagbesteding
12. Weinig of slechte relaties/onvermogen om vrienden te maken
13. Regelmatig over spullen/geld beschikken met onbekende afkomst

14. Verslaving aan alcohol/drugs, t.v.-kijken
15. Seksuele problemen
16. Gevoelig zijn voor macht
17. Delinquent gedrag
18. Niet in het weekend naar huis willen; vaker overstuur van het weekend thuiskomen
19. Geen gevoelens tonen maar sterk rationaliseren

D. Signalen met betrekking tot seksueel misbruik door een hulpverlener

1. Sterke afhankelijkheid van een bewoner ten opzichte van een medewerker
2. Medewerker/hulpverlener creëert een soort isolement rond de bewoner (bijvoorbeeld langdurig en veelvuldig gesprekken op de privé kamer, zonder dat daar een duidelijke aanleiding voor is of dat daar verslag van volgt)
3. Veelvuldige seksistische uitingen van mannelijke medewerkers
4. Gespannen sfeer in de voorziening.
5. Bewoner is bang, gespannen, wanneer specifieke medewerker dienst heeft, of telkens wanneer hij/zij met specifieke medewerker te maken heeft
6. Plotseling uit huis willen om allerlei redenen; eten niet goed, kleding niet goed gewassen etc.
7. Extreem concurreren met medebewoners/collega's van de verdachte

02. GEZINSSIGNALLEN

Nakashima & Zakus maken het volgende onderscheid in gezinnen:

A. Het klassieke incestgezin:

- * Pathologie voornamelijk beperkt tot binnen het gezin en huis
- * Aan de oppervlakte lijkt het gezin volkomen stabiel
- * Problemen worden goed verborgen voor buitenstaanders
- * Geen acting-out in de samenleving, niet bekend bij sociale instanties

B. Het multi-probleem incestgezin:

- * Incest is slechts één aspect van algehele desorganisatie van het gezin
- * Gezin heeft zeer veel problemen
- * Er is contact met tenminste één of meer sociale instanties in de samenleving met betrekking tot andere zaken dan incest

De drie onderstaande gezinsfactoren worden in de literatuur zeer veel genoemd:

1. Zeer gesloten gezin (sociale isolatie, vijandig tegenover buitenwereld, geen vriendschapsrelaties)
2. Controlerende dominante vader (of "andere" machthebber)
3. Kind draagt veel gezinsverantwoordelijkheid (vaak ook speciale verantwoordelijkheid voor vader)

Andere gezinssituaties die een aanwijzing kunnen vormen voor seksueel misbruik (met name van dochter(s) door vader) zijn:

4. Moeder afwezig, passief of ziek
5. Eerdere incest in het gezin of in het gezin van één van de ouders
6. Chaotische of zeer rigide leefstijl (bijvoorbeeld normatief: streng religieus of "streng" progressief)
7. Alcoholische en/of gewelddadige vader (weinig impulscontrole)
8. Gebrek aan werkelijke betrokkenheid en affectie
9. Slechte (seksuele) relatie tussen ouders
10. Veel seksueel getinte (speelse) opmerkingen
11. Afwijkende slaaparrangementen
12. Rivaliteit tussen kinderen onderling

13. Extreme rivaliteit tussen de kinderen
14. Vader en dochter ontwikkelen een speciale, romantisch getinte relatie
15. Tussen vader en dochter bestaat een ongebruikelijke mate van lichamelijk contact
16. Vader is extreem geïnteresseerd in, bezorgd over en/of controlerend ten opzichte van (seksuele) activiteiten van zijn dochter met vriendjes
17. Ouders die tegen uithuisplaatsing zijn of dreigen hun kind terug naar huis te halen
18. Woede op vader of moeder onbespreekbaar houden
19. Onbespreekbaar houden van relaties met vader of broer

Bovenstaande signalenlijst is een bewerkte versie van de lijst zoals die vermeld staat in het boek "Ongehoord" van het Provinciaal Coördinatiepunt Incesthulpverlening (PCI) Utrecht. De lijst is gedeeltelijk aangevuld vanuit andere signalenlijsten en waar nodig aangepast aan volwassen mensen met een verstandelijke beperking.

Kinderpornografie: Signalen van deze kinderen/jongeren lijken op die van seksueel misbruik (zie aldaar). Signalen van kinderporno kunnen zijn:

- * extreme angst voor het maken van foto's
- * angst voor opnamen met videoapparatuur

Kinderprostitutie: Signalen van deze kinderen/jongeren lijken op die van seksueel misbruik (zie aldaar). De signalen van kinderprostitutie kunnen zijn:

- * veel schoolverzuim
- * wegloopgedrag
- * vaak slaperig zijn
- * over onverklaarbaar veel geld of nieuwe spullen beschikken
- * erg gevoelig voor anderen zijn (bijvoorbeeld voor oudere mannen)

Werkwijze voor medewerkers t.a.v. (vermoedelijk) seksueel misbruik

